

Nr 28

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse om handel med preventivmedel; given Stockholms slott den 20 februari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över härvid fogat förslag till kungörelse om handel med preventivmedel.

GUSTAF ADOLF

Sven Aspling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs riksdagens yttrande över ett förslag att helt slopa nuvarande tillståndsprövning för handel med preventivmedel. Förslaget innebär att handeln med preventivmedel i fortsättningen skall begränsas endast genom krav på att preventivmedel som säljs skall vara godkänt av socialstyrelsen och att försäljningen skall ske under hygieniskt tillfredsställande former.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1970.

Förslag
till
Kungörelse
om handel med preventivmedel

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Preventivmedel får säljas endast om det godkänts av socialstyrelsen. Försäljning skall ske under hygieniskt tillfredsställande former.

2 §

Godkännande får återkallas om skäl finnes därtill. Beslut om återkallelse länder omedelbart till efterrättelse.

3 §

Kostnader för undersökning eller annan åtgärd, som äger rum utan samband med införsel och som socialstyrelsen föreskriver som villkor för att godkännande skall lämnas eller bestå betalas av den som saluhåller preventivmedlet.

4 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet saluhåller preventivmedel i strid mot 1 § dömes till böter. Preventivmedel som påträffas hos honom skall, oavsett vem det tillhör, förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

5 §

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna kungörelse meddelas av socialstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1970, då förordningen (1959: 325) om handel med preventivmedel och kungörelsen (1959: 326) med tillämpningsföreskrifter till förordningen om handel med preventivmedel skall upphöra att gälla.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 20
februari 1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDRVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändrade regler för handel med preventivmedel* och anför.

Handeln med preventivmedel är reglerad genom författningsbestämmelser om bl. a. tillståndstvång. På senare år har frågan om en liberalisering av denna handel aktualiserats i olika sammanhang. Mot bakgrund av vad som förekommit har inom socialdepartementet upprättats en promemoria angående översyn av preventivmedelslagstiftningen (Stencil S 1969: 8).

Promemorian har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, kommerskollegium, ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, statens konsumentråd, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Väster-norrlands län, Svenska kommunförbundet, apotekarsocietetens direktion, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Sveriges köpmannaförbund och Kooperativa förbundet. Kommerskollegium har bifogat yttranden från åtta handelskammare. Flertalet länsstyrelser har bifogat yttranden från bl. a. vissa städer samt skol- och polismyndigheter. AB Nils Adamssons sjukvårdsaffär har självmant kommit in med yttrande.

Historik

Under åren 1911—1938 reglerades handeln med preventivmedel genom en bestämmelse i strafflagen (18 kap. 13 § andra stycket). Bestämmelsen kriminaliserade i stor omfattning åtgärder som stimulerade försäljning av föremål som var avsedda för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av könsumgänge. Också den som muntligen eller genom spridning av skrift sökte förleda till användning av sådana föremål eller meddelade anvisning om sättet att använda dem kunde under vissa förutsättningar straffas. Genom 1918 års lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar till-
1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 11 saml. Nr 28*

läts dock upplysning om medel som hindrade smittsam könssjukdom att spridas. År 1938 upphävdes 18 kap. 13 § andra stycket strafflagen. Samtidigt utfärdades en särskild förordning om handel med preventivmedel. Enligt denna fordrades tillstånd av länsstyrelse för rätt till handel med preventivmedel annat än på apotek. Tillstånd kunde inte lämnas för försäljning utomhus eller genom kringföring. De nya reglerna motiverades främst med att den enskilda handeln med preventivmedel behövde saneras. Enligt föredragande departementschefens mening krävdes tillståndstvång för att hindra olämpliga personer från att driva sådan handel och för att skapa en möjlighet till kontroll av det sätt på vilket handeln bedrevs.

År 1946 infördes skyldighet för apoteken att tillhandahålla vissa slag av preventivmedel. Motivet för detta var att en apoteksförsäljning av dessa varor kunde väntas bidra till att bryta den då i vida kretsar negativa inställningen till preventivmedel. Ett annat syfte var att man genom en pris-konkurrens ville sänka de ofta orimligt höga priserna på preventivmedel, som kunde innefatta vinstpålägg med upp till 400 %.

Den 1 juli 1959 ersattes 1938 års förordning av en ny, som innebar en friare reglering, bl. a. genom att preventivmedel fick säljas även från automatapparat.

Gällande bestämmelser

Gällande bestämmelser om handel med preventivmedel finns i förordningen (1959: 325) om handel med preventivmedel, kungörelsen (1959: 326) med tillämpningsföreskrifter till förordningen om handel med preventivmedel, kungörelsen (1959: 327) om införsel till riket att preventivmedel och kungörelsen (1959: 328) om tillhandahållande av preventivmedel från apoteksinrättning. Kungl. Maj:t har vidare den 5 juni 1959 meddelat särskilda anvisningar rörande tillämpningen av preventivmedelsförordningen. Tillämpningsbestämmelser har också meddelats av medicinalstyrelsen, numera socialstyrelsen.

Enligt förordningen om handel med preventivmedel skall den som vill idka handel med preventivmedel annat än i apoteksinrättning eller läkemedelsförråd söka tillstånd hos polismyndigheten i den ort, där försäljningen skall bedrivas. Tillstånd får beviljas endast beträffande sådana medel, som socialstyrelsen godkänt för den avsedda försäljningsformen. Preventivmedel får inte säljas genom kringföring. Utomhus får försäljning ske endast från automatapparat, vari samtidigt tillhandahålls också andra sjukvårds- eller sanitetsartiklar. När skäl är därtill kan tillstånd återkallas eller begränsas. Den som tillhandahåller preventivmedel i strid mot bestämmelserna i förordningen döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Preventivmedel som påträffas hos den skyldige skall förklaras förverkade till kronan, om det inte är uppenbart obilligt.

I tillämpningskungörelsen finns närmare föreskrifter om vilka uppgifter som en ansökan om tillstånd skall innehålla, vad som särskilt skall iakt-

tas vid prövning av ansökan och vad bevis om tillstånd skall innehålla. I kungörelsen finns vidare bestämmelser om återkallelse och begränsning av tillstånd att sälja preventivmedel.

Enligt kungörelsen om införsel till riket av preventivmedel får för försäljning här införas endast sådana preventivmedel som socialstyrelsen godkänt. Socialstyrelsen får föreskriva villkor för införseln.

I kungörelsen om tillhandahållande av preventivmedel från apoteksinrättning föreskrivs, att från självständigt apotek, filialapotek och läkemedelsförråd typ A skall, under all annan expeditionstid än då nattexpedition är anordnad eller då expeditionsskyldigheten fullgörs genom passning, tillhandahållas de preventivmedel som socialstyrelsen bestämmer. Det ankommer på socialstyrelsen att meddela närmare föreskrifter om kontroll av medlen och formerna för deras tillhandahållande.

I Kungl. Maj:ts anvisningar framhålls att de tillståndsbeviljande myndigheterna bör pröva framställningar om tillstånd till automatförsäljning av preventivmedel med tillbörlig varsamhet. Som regel bör sådana platser undvikas där barn och ungdom vanligen samlas, liksom platser, där en automat av särskild anledning skulle kunna te sig utmanande för ortsbefolkningen. Undandragna platser är å andra sidan ofta olämpliga från ordningssynpunkt. Detta gäller i synnerhet om de inte regelbundet står under ordningsmaktens uppsikt eller är på annat sätt bevakade. I allmänhet torde därför sådana platser vara att föredra, där olika slag av detaljhandel förekommer. I vad mån automatförsäljning bör tillåtas vid allmän plats måste emellertid bedömas från fall till fall, varvid de lokala förhållandena på orten måste bli utslagsgivande för utfallet av prövningen. Vidare ges anvisningar för prövning av tillstånd till automatförsäljning inom fristående offentliga toaletter och i bekvämlighetsinrättningar inom anläggningar för trafik-, idrotts- eller kulturella ändamål samt inom nöjesetablissemang m. m. Tillstånd bör i dessa fall kunna ges endast för automatförsäljning i fristående offentliga toaletter som är bevakade och i tillfredsställande hygieniskt skick samt under samma förutsättningar i busstationer, dock i regel endast om annan för ändamålet lämplig plats på orten inte står till buds. I folketshusanläggningar, vari inryms affärslokaler av olika slag, bör hinder inte uppställas för automatförsäljning av preventivmedel. I bekvämlighetsinrättningar vid nöjesetablissemang bör automatförsäljning få ske endast om synnerliga skäl talar därför. Däremot bör tillstånd inte beviljas inom järnvägs stationsområde, tunnelbanestationer, idrottsanläggningar, teatrar, biografier och sådana folketshusanläggningar som är avsedda enbart för kulturell verksamhet.

I anvisningarna anges beträffande varuinnehållet i en utomhus placerad preventivmedelsautomat att andra sjukvårds- och sanitetsartiklar än preventivmedel måste förekomma i sådan omfattning att preventivmedlen inte dominerar. De får inte framhävas särskilt framför andra varugrupper och reklam för dem får inte förekomma. Sådan automat får inte sättas upp i

omedelbar anslutning till försäljningsautomater med helt andra varugrupper såsom chokladautomater, tobaksautomater m. fl.

I medicinalstyrelsens tillämpningsbestämmelser ges föreskrifter om kontroll av kondomer, pessar, inlägg i livmodern och kemiska medel, som avses att på annat sätt än genom resorption användas i graviditetsförebyggande syfte. Vidare ges föreskrifter om kvalitetskrav på vissa sådana varor och om lagerhållning av vissa preventivmedel på apoteksinrättning och apoteksförråd.

Framställningar om ändringar i preventivmedelslagstiftningen m. m.

Den första utförligt motiverade framställningen till Kungl. Maj:t om en översyn av lagstiftningen om preventivmedel gjordes i februari 1964 av en representant för en utländsk tillverkare av preventivmedel. Denne anförde bl. a. att tillämpningen av gällande lagstiftning lett till att en prisreducerande konkurrens hindras, att den ockerprissättning som, med undantag av apoteks- och postorderförsäljningen, kännetecknar marknaden gynnas av varans ömtåliga karaktär samt att tillståndsgivningen beträffande automathandeln har visat sig i hög grad ojämn.

Framställningen remissbehandlades. Den däri framförda kritiken vann i stort sett stöd hos och utvecklades ytterligare av remissinstanserna.

Med hänsyn till bl. a. den kritik som framförts utförde *statens pris- och kartellnämnd* på hemställan av näringsfrihetsombudsmannen en undersökning av pris- och konkurrensförhållanden m. m. inom handeln med preventivmedel (kondomer) år 1964.

Av undersökningsrapporten framgick bl. a. att vid årsskiftet 1964—1965 fanns drygt 3 100 tillstånd att driva handel med preventivmedel. Av dessa avsåg omkring 2 100 detaljister, främst frisörer, färghandlare och sjukvårdsaffärer. Det verkliga antalet detaljistföretag som sålde preventivmedel uppgavs dock till minst 6 000. Tillståndsbestämmelsen hade däremot stor betydelse för automathandeln, som ökat kraftigt och år 1964 svarade för ungefär en fjärdedel av all försäljning av kondomer. I slutet av samma år redovisades 1 272 automater i bruk och antalet föreföll öka i rask takt. De genomsnittliga handelsmarginalerna var osedvanligt höga. 16 företag importerade kondomer år 1964. Inköpspriset för de omkring 30 milj. kondomer, som årligen såldes inom landet, var omkring 5 milj. kr. Konsumenterna fick betala mer än tre gånger så mycket för samma varor. Konsumentpriserna var dock mycket olika.

Vid bedömningen av undersökningen fann *näringsfrihetsombudsmannen* att det inte kommit fram något som tydde på att den höga prissättning, som tillämpades av i första hand de ledande företagen inom branschen, grundade sig på konkurrensbegränsande överenskommelser eller annan samverkan. Med hänsyn härtill och då likvärdiga varor till avsevärt lägre priser tillhandahölls av apotek och postorderföretag, syntes förutsättningar för åtgärder med stöd av konkurrensbegränsningslagen inte föreligga. För att

främja en ur allmän synpunkt önskvärd konkurrens inom branschen borde därför i stället övervägas åtgärder inom ramen för preventivmedelslagstiftningen och dess tillämpning.

I skrivelse den 30 juni 1966 till chefen för inrikesdepartementet framhöll näringsfrihetsombudsmannen att det från pris- och konkurrenssynpunkt var angeläget med en översyn av gällande bestämmelser i syfte att skapa friare förhållanden inom handeln med preventivmedel. Han hävdade bl. a. att preventivmedelsförsäljning genom automat numera knappast väckte anstöt och att några olägenheter av sådan försäljning inte heller behövde befaras om bestämmelserna och tillämpningen av dessa uppmjukades och gjordes mindre konkurrenshämmande. Med tanke på den stora betydelse diskretionen uppenbarligen hade vid konsumenternas val av inköpsställe och då automatförsäljning härvid visat sig vara en ändamålsenlig försäljningsform borde därför övervägas att undanröja hinder för företag med olika prispolitik att bedriva automatförsäljning på samma plats och att även i övrigt underlätta automathandelns utveckling.

Näringsfrihetsombudsmannen återkom till frågan om en översyn av bestämmelserna i en till socialministern ställd skrivelse den 2 juli 1968. Däri anförs bl. a. att principerna för tillståndsgivning uppges variera från ort till ort och att prövningen ibland tar orimligt lång tid. Det är inte ovanligt att framställningar om tillstånd avslås med motiveringen att en automat redan finns i närheten och att därför ytterligare behov ej föreligger. Som villkor för tillstånd har i vissa fall föreskrivits sådan placering av automaten att inköp försvårats. Bestämmelsen att i preventivmedelsautomat utomhus också måste tillhandahållas andra sjukvårds- eller sanitetsartiklar har ansetts medföra försämrad lönsamhet och enligt uppgift hindrat prissänkningar vid automatförsäljning. Våren 1967, fortsätter näringsfrihetsombudsmannen, lanserades till lägre pris en vacuumförpackad kondom avsedd för försäljning från hängställ i bl. a. självbetjäningsbutiker. Försäljningsfrämjande åtgärder av annat slag har också vidtagits av olika företag. Ett par riksomfattande varuhuskedjor visade stort intresse för den nya försäljningsformen men de stötte åtminstone till en början på stora svårigheter på grund av den omständliga tillståndsproceduren. Vidare har påtalats att till följd av lagstiftningens utformning och tillämpning viktiga detaljhandelskategorier, bl. a. kiosker och bensinstationer, oavsett belägenhet och standard saknar möjlighet att erhålla tillstånd för preventivmedelsförsäljning.

Sammanfattningsvis anför näringsfrihetsombudsmannen att, även om förutsättningarna för en effektivare konkurrens inom handeln med preventivmedel i viss mån ökat, kan de enligt hans uppfattning ytterligare förbättras. Mot bakgrunden av de erfarenheter, som vunnits under de nio år gällande lagstiftning varit i kraft, och de i olika avseenden ändrade förutsättningarna — bl. a. genom mera hygieniska och diskreta förpackningar samt nya försäljningsmetoder — bör därför övervägas att uppmjuka författnings-

bestämmelserna och åstadkomma en enklare ordning. Näringsfrihetsombudsmannen ifrågasätter om speciellt tillstånd för försäljning av preventivmedel annat än genom automat över huvud taget nu behövs samt, i vart fall, om det kan vara rationellt att belasta polismyndigheterna med ärenden av detta slag.

Kritik mot den nuvarande lagstiftningen framfördes också i motioner vid 1969 års riksdag. I två av dessa, I: 350 och II: 400, som är likalydande, hemställdes att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning beträffande lagstiftningen om handeln med preventivmedel. I de likalydande motionerna I: 797 och II: 917 vid samma riksdag ifrågasattes bl. a. om den individuella prövning av varje butiks försättningar för att sälja av socialstyrelsen godkända kondomer som f. n. förekommer är erforderlig. Sistnämnda motioner utmynnade i en hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en omprövning av de olika bestämmelserna som reglerar försäljningen av receptfria preventivmedel. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (3LU 1969: 20) anförde tredje lagutskottet att motionerna inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd med hänsyn till att inom socialdepartementet beslutats om översyn av ifrågavarande lagstiftning.

Statistiska uppgifter m. m.

Det i handeln mest förekommande preventivmedlet är kondomen. Detta medel dominerar helt automathandeln. Kondomer tillverkas f. n. inte i Sverige. Importen är underkastad kvalitetskontroll som utförs vid statens provningsanstalt eller vid apotekens centrallaboratorium. Det beräknas att ungefär 30 milj. kondomer importeras årligen. Enligt pris- och kartellnämnden såldes år 1964 ungefär 25 % av alla kondomer från automat. Antalet automater i riket, som då var 1 272, har därefter stigit avsevärt.

Socialdepartementet har inhämtat vissa uppgifter från 71 polisdistrikt i landet, bl. a. från polisdistrikten i de 38 största städerna med undantag av Stockholm och Uppsala. I dessa polisdistrikt fanns den 1 mars 1969 omkring 3 300 tillstånd, av vilka ungefär hälften avsåg försäljning genom utomhusautomat. Under tiden 1/1 1968—28/2 1969 hade 37 ansökningar om tillstånd avslagits. 25 av dessa avsåg Göteborg och Hälsingborg. Polismyndigheterna i 59 av de 71 distrikten hade inte meddelat något avslag under perioden. Under hela perioden hade endast ett tillstånd återkallats. Motivet var att den firma som innehade tillståndet hade upphört.

Antalet partihandlare och postorderföretag i branschen var den 1 mars 1969 i de 71 polisdistrikten 131 resp. 127.

Departementspromemorians förslag

I departementspromemorian framhålls att det inte längre finns tillräckliga skäl att reglera handeln med preventivmedel i vidare mån än som be-

hövs för att få en tillfredsställande kvalitetskontroll på varorna. Preventivmedel bör sålunda i stort sett få säljas fritt. Detta bör också gälla försäljning från automat. Förbud mot försäljning av preventivmedel genom kringföring bör dock fortfarande gälla främst med hänsyn till svårigheterna att kontrollera att sådan handel sker under hygieniskt tillfredsställande former. Liksom hittills bör få säljas endast preventivmedel av de slag som socialstyrelsen godkänt. Överträdelse av bestämmelserna bör bestraffas med böter.

En hygienisk kontroll av preventivmedel och försäljningsformerna är av stor betydelse. Socialstyrelsen förutsätts ge behövliga föreskrifter härom.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har praktiskt taget enhälligt anslutit sig till förslaget att slopa tillståndstvånget för rätt att handla med preventivmedel.

Socialstyrelsen påpekar att alltmera lagringsbeständiga och oömma kondomförpackningar kommit i handeln. Detta har medfört att styrelsen funnit det möjligt att förorda en allt mindre restriktiv praxis på i stort sett samma grunder som i departementspromemorian åberopas för en liberalisering av preventivmedelshandeln. Förutsättningarna för en i stort sett fri handel med dessa medel är nu helt andra än år 1959, då nu gällande bestämmelser tillkom. Styrelsen finner det naturligt att tillståndstvånget upphävs.

Näringsfrihetsombudsmannen anför att den genomgripande förenkling av preventivmedelslagstiftningen som nu föreslås tillgodoser och går delvis längre än framförda reformönskemål. Departementsförslaget får anses åter spegla den snabba åsiktsförskjutning som skett på området och torde väl överensstämma med det synsätt som numera bör anläggas på önskvärdheten av en friare handel med preventivmedel.

Statens konsumentråd framhåller att konsumentintresset synes vara väl tillvarataget vad beträffar kontrollen på preventivmedlets kvalitet. Däremot föreligger det enligt rådets uppfattning starka behov av en ändrad försäljningsstruktur för att göra preventivmedlen mera lättillgängliga. Därvid bör eftersträvas inte endast en ökning av antalet försäljningsställen utan också en ur konsumentsynpunkt mera ändamålsenlig placering av dessa. Därutöver bör försäljningen ske under sådana former att en för konsumenten tillfredsställande priskonkurrens ernås. Mot bakgrund härav finner rådet det framlagda förslaget väl motiverat. Avskaffandet av tillståndsgivningen torde komma att medföra en betydligt förbättrad service för allmänheten.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför att eftersom det i många kommuner inom länet finns ett alltför ringa antal försäljningsställen, bör det ankomma på socialstyrelsen att även verka för en större spridning av försäljningsställena.

Nödvändigheten av att bibehålla förbudet mot kringföringshandel av pre-

preventivmedel ifrågasätts av *Kooperativa förbundet*. Förbundet anser det mer rationellt att, eftersom förpackningarnas utformning är det avgörande ur hygienisk synpunkt, föreskrift ges om att försäljning får ske endast av medel, som godkänts av socialstyrelsen, i av styrelsen godkända förpackningar. *Kommerskollegium* ifrågasätter om förbudet mot kringföringshandel bör omfatta kondomer. Denna vara torde nämligen numera tillhandahållas enbart i hermetiskt tillslutna förpackningar varigenom — oberoende av försäljningsform — hygieniska krav synes bli tillräckligt tillgodosedda. Enligt kollegiets mening bör kondomer i varje fall få säljas fritt från motorfordon som av hälsovårdsnämnd godkänts för kringföringshandel med livsmedel. Å andra sidan anser *Sveriges köpmannaförbund*, *AB Nils Adamssons sjukvårdsaffär*, *polismyndigheterna i Malmö* och *Hälsingborgs polisdistrikt* samt *skolstyrelsen i Härnösand* att förbudet bör slå kvar.

Frågan om återkallelse av godkännande har behandlats av *socialstyrelsen*. Styrelsen anför att det i vissa fall behövs en kvalitetskontroll utöver den som kan ha föregått styrelsens godkännande jämlikt kungörelsen om införsel till riket av preventivmedel. Detta gäller preventivmedel (kondom), som ompackas här i landet, varvid varan kan tillfogas skada, och glidmedelsbehandlade preventivmedel, där glidmedlet kan tänkas påverka själva varan. Styrelsen har ännu inte tagit slutlig ställning till frågan hur man lämpligen bör förfara i sådana fall men utgår från att styrelsens godkännande här bör kunna meddelas att gälla endast under den förutsättningen att varan vid en senare kontroll uppfyller vissa bestämda krav. Styrelsen ifrågasätter i samband härmed om det inte bör införas en föreskrift att godkännande får återkallas, om det senare skulle inträffa förhållande som, om det varit känt vid tiden för godkännandet, utgjort hinder för godkännande.

Kostnaderna för de ytterligare undersökningar eller andra åtgärder som socialstyrelsen kan komma att föreskriva som villkor för försäljningen bör enligt *socialstyrelsens* uppfattning gäldas av den som ansökt om godkännande.

Departementschefen

Handeln med preventivmedel — som intill 1920-talets början var så gott som helt förbjuden — har genom ändringar i lagstiftningen successivt beretts en allt friare ställning. Den nu gällande lagstiftningen på området har varit i stort sett oförändrad sedan år 1959. Den innebär bl. a. att preventivmedel inte får säljas utan tillstånd av myndighet annat än från apotek. Lagstiftningen har utsatts för växande kritik. Det har bl. a. gjorts gällande att den verkar konkurrenshämmande och prisfördyrande samt att den medför tidsförluster och andra olägenheter såväl för dem som söker tillstånd som för de tillståndsprövande myndigheterna. Det har också påståtts att handel med preventivmedel utan tillstånd förekommer i inte obetydlig omfattning.

Det ligger i såväl det allmännas som den enskildes intresse att preventivmedel kan tillhandahållas till minsta möjliga kostnad och besvär. De nuvarande bestämmelserna medför betydande olägenheter såväl för de enskilda konsumenterna som för tillståndssökandena. För polismyndigheterna innebär tillståndsprovningen uppenbarligen en administrativ belastning. En effektiv tillsyn av bestämmelsernas efterlevnad kräver också en avsevärd insats.

Med det synsätt som numera bör läggas på dessa frågor finns det inte längre tillräckliga skäl att reglera handeln med preventivmedel i vidare mån än som behövs för att få en tillfredsställande kontroll över varornas kvalitet och de hygieniska förhållandena vid försäljningen.

För egen del förordar jag därför, liksom en praktiskt taget enhällig remissopinion, att tillståndstvånget upphävs för all slags försäljning av preventivmedel, alltså även den som sker genom automatapparater. I stället bör, såsom föreslagits i departementspromemorian, föreskrivas att preventivmedel får säljas endast om det godkänts av socialstyrelsen. Godkännandet skall kunna avse antingen enstaka exemplar, visst parti eller viss typ av preventivmedel. Vidare bör krävas att försäljningen sker under hygieniskt tillfredsställande former. Till godkännandet bör socialstyrelsen kunna knyta villkor om försäljningsform och annal som kan påverka preventivmedlens hållbarhet.

Kooperativa förbundet har under remissbehandlingen av departementspromemorian uttalat sig för att förbudet mot kringföringshandel slopas och samma åsikt har framförts av kommerskollegium såvitt gäller kringföringshandel med kondomer. För egen del finner jag det inte nödvändigt eller lämpligt att i detta sammanhang föreskriva ett särskilt förbud mot kringföringshandel. Den reglering av handeln med preventivmedel som avses i framtiden tar sikte på de kvalitetsmässiga och hygieniska krav som bör ställas på preventivmedlen. Garanti för erforderlig hygienisk standard såväl i fråga om preventivmedelsförpackningarnas utförande som i andra hänseenden bör kunna nås genom att socialstyrelsen meddelar föreskrifter härom. Det bör därjämte erinras om att kringföringshandel med preventivmedel i regel torde bli underkastad tillståndstvång enligt de allmänna bestämmelserna i förordningen (1968:564) om tillfällig handel. Tillståndsprovningen enligt denna förordning görs av polismyndigheten och avser att hindra att kringföringshandel drivs av den som med hänsyn till sina personliga förhållanden inte är lämplig att driva sådan handel. Tillstånd skall inte ges om handeln kan väntas störa allmän ordning. Det kan återkallas när särskilda skäl föreligger. Skulle någon som fått tillstånd att bedriva kringföringshandel åsidosätta föreskrift som socialstyrelsen meddelat rörande handel med preventivmedel, torde detta böra aktualisera frågan om återkallelse av tillståndet. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde tillräcklig kontroll över kringföringshandel med preventivmedel kunna

åstadkommas utan särskild reglering i detta sammanhang. Det förslag till kungörelse om handel med preventivmedel som upprättats upptar därför ingen bestämmelse om förbud mot kringföringshandel.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande föreslagit att föreskrifter ges om återkallelse av godkännande och om kostnaderna för de undersökningar som behövs. Jag ansluter mig härtill. Kostnadsansvaret bör läggas på den som tillhandahåller preventivmedlen för försäljning. Föreskrifter rörande ansvaret för motsvarande undersökningskostnader vid import av preventivmedel finns i kungörelsen om införsel till riket av preventivmedel. I det förevarande kungörelseförslaget har därför undantagits undersökningar i samband med införsel.

För den som saluhåller preventivmedel i strid mot bestämmelserna i förordningen om handel med preventivmedel är straffet dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Jag förordar att enligt den nya kungörelsen motsvarande brott skall kunna medföra endast bötesstraff. Vidare bör bestämmelser om förverkande, som i huvudsak motsvarar de som nu gäller, tas med i den nya kungörelsen.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1970.

Hemställan

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till *kungörelse om handel med preventivmedel*. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition inhämtar riksdagens yttrande över förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten